

ВІДНОСИНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО З БІЛЬШОВИЦЬКОЮ РОСІЄЮ (КВІТЕНЬ – ЛИСТОПАД 1918 Р.)

У зовнішньополітичній діяльності Української Держави упродовж 1918 р. російський вектор був досить складним. Найбільш суперечливо вибудовувались стосунки Держави Павла Скоропадського з більшовицькою Росією. У роки незалежності вітчизняні дослідники приділяють недостатню увагу дослідженню цієї теми. Найскладнішим є питання про наявність та інтенсивність контактів Гетьманату з Радянською Росією. Недостатньо висвітлено ставлення та думки лідерів обох країн щодо переговорів про мир протягом квітня – листопада 1918 року. Розгляд цих проблем допоможе більш поглиблено проаналізувати міждержавні відносини між більшовицькою Росією та Державою П. Скоропадського. Вищезазначене зумовлює актуальність даного наукового дослідження.

Метою статті є аналіз політичних відносин між Українською Державою і Радянською Росією упродовж квітня – листопада 1918 р., тобто в період правління П. Скоропадського, висвітлення дипломатичної діяльності українського уряду у контексті захисту національних інтересів українців, розкриття місця зовнішньополітичного курсу країни в системі східноєвропейських міжнародних відносин означеного періоду.

На початок 1918 року Українська Держава перебувала у складній внутрішньо- та зовнішньополітичній ситуації, а оскільки більшовицька Росія була однією з сусідніх держав, то Україна змушена шукати шляхи співпраці з нею.

Необхідність зносин з РСФРР впливала для Української Держави з загальнополітичного курсу її уряду на ліквідацію стану воєнного протистояння між обома країнами, врегулювання українсько-російських дипломатичних, політичних, економічних, торговельних відносин, поділу боргів і державного майна колишньої Росії, будівництва національних збройних сил, розв'язання територіальних та інших спірних проблем, що виникли внаслідок розпаду Російської імперії [3, с. 8].

Одним із найважливіших питань для зовнішньополітичного вектору Української Держави було заключення миру з Росією [2, с. 162]. Але ці дві держави по-суті виступали протилежними суб'єктами майже у всіх сферах життя, а також в баченні перспектив взаємного існування. І представники Української Держави, і більшовицькі лідери не приховували того, що один для одного ці держави є ворогами, але це не виключило наявність зв'язків між ними. Сам П. Скоропадський у своїх мемуарах заперечував наявність будь-яких стосунків його адміністрації з більшовиками, за винятком відновлення двох залізничних маршрутів: Київ – Москва та Київ – Петроград. Проте це твердження не зовсім відповідало реальності: гетьману було невігдно висвітлювати наявність контактів з головним ворогом його держави [5].

Варто зазначити, що значно детальнішу інформацію про взаємини Гетьманату Скоропадського з більшовиками ми знаходимо у розвідці сучасника тих подій, міністра закордонних справ гетьманського уряду Дмитра Дорошенка.

Так, як зазначає у своїй праці Д. Дорошенко, ще за умовами Брестського договору, Росія взяла на себе зобов'язання укласти мир з Україною. У свою чергу, Рада міністрів УНР квапила Радянський уряд Росії, надіславши ще 30 березня 1918 р. ноту з пропозицією негайно розпочати переговори. Раднарком уже 3 квітня надіслав відповідь, пропонуючи через день приступити до дискусії у Смоленську. Однак обставини склались так, що мирні переговори розпочались лише 23 травня 1918 року в помешканні т. зв. Педагогічного Музею, де раніше засідала Центральна Рада. До Києва прибула урядова делегація РСФРР на чолі з Х. Раковським та його заступником Д. Мануїльським. Делегація була доволі представницька (до її складу входило понад 20 осіб) і перебувала в Києві до жовтня 1918 р., по суті виконуючи функції посольства. Делегацію Української Держави очолив професор С. Шелухін, заступниками якого по чергово були І. Кистяківський та П. Стебницький. Вже тоді виявилась, нехай і поверхнево, "українськість" уряду Гетьманату. Адже, незважаючи на знання більшістю учасників переговорного процесу російської, а багатьма й української мов, переговори велися через перекладачів [2, с. 164].

Використовуючи важке внутрішнє становище України, російська сторона затягувала мирні переговори. Виникло враження, що Росія навмисне зволікає з укладенням угоди. Кожне питання довго обговорювалося, оголошувалося безліч взаємних претензій. Здавалося, що переговори заходять у безвихідь.

Перше засідання мирної конференції відзначилось суперечками з приводу повноважень представників обох делегацій. Так, голова української делегації С. Шелухін зажадав від представників Росії пояснень щодо державно-правового устрою та юридичної основи РСФРР. З цього приводу українською стороною на засіданні 24 травня було оголошено відповідну вербальну ноту [3, с. 291].

У заяві-відповіді і декларації російська делегація відзначила, що про характер стосунків і ціль переговорів між Українською Державою та РСФРР свідчать відповідні пункти Брестського мирного договору і попереднє дипломатичне листування між обома державами, що РСФРР – остаточно сформована держава, яка

вже має визнання на міжнародній арені, а відтак порушувати це питання на українсько-російських переговорах підстав немає [3, с. 293].

Х. Раковський також піддав сумніву факт існування незалежної Української Держави, підкресливши, що саме на українсько-російських переговорах вирішується питання про її міжнародну правосуб'єктність. На його думку, Україна не мала ще чіткого міжнародного визнання. Х. Раковський вважав, що міжнародна правосуб'єктність України буде визнана радянською Росією лише в тому разі, коли Українська Держава укладе з РСФРР відповідний договір як частина, що відпала від неї [3, с. 87].

Проводячи переговори з більшовицькою Росією Українська Держава ставила собі за мету: 1) добитись визнання Москвою самостійності України; 2) розширити кордони; 3) здобути якнайбільше користі для України при розподілі державного майна (залізниць, копалень тощо)[4, ст. 35].

Після кількох спільних засідань, обидві делегації узгодили між собою текст угоди і 12 червня на засіданні було підписано договір про припинення ворожих дій і відновлення залізничної комунікації [2, ст. 165]. За умовами цього договору бойові операції на всьому фронті мали бути припинені на час ведення мирних переговорів. В державах мали відкритися консульські представництва. Слід підкреслити, що саме цей договір став першим визначним кроком у налагодженні українсько-російських стосунків на новому міждержавному рівні.

Згідно з умовами договору, український уряд 22 червня ухвалив постанову про заснування генеральних консульств Української Держави у Москві та Петрограді, а також 30 консульських агентств у Курську, Тулі, Воронежі, Пензі, Рибінську, Казані, Саратові, Самарі, Царицині, Архангельську, Томську, Омську, Тобольську, Владивостоці та інших містах Росії. В свою чергу, в Україні були відкриті російські представництва: генеральні консульства у Києві, Харкові, Одесі та консульські агентства у Кам'янці-Подільському, Чернігові, Житомирі й Полтаві [2, ст. 167].

Після укладання перемир'я українсько-російська делегація продовжила переговори. Сторони планували розробити умови мирного договору для остаточного припинення війни, встановлення державних кордонів, врегулювання питань підданства, особистих і майнових прав, поділу майна, налагодження економічних, торговельних і фінансових стосунків, поштового і телеграфного зв'язку.

Головним змістом подальших переговорів були питання про державний кордон між Україною та Росією, а також про фінансовий розрахунок між обома державами. Перший текст резолюції запропонувала українська сторона [2, с. 168]. У тексті резолюції йшлося про те, що мир повинен ґрунтуватись на демократичних засадах. Обидві делегації спільно заявили, "що будуть при визначенні кордонів рахуватися в однаковій мірі з політичними та іншими інтересами народів у їхній цілості та основуватись на етнографічному принципі, виходячи з нього, годяться визнати межу мировим договором... місцевостей від війська як з одного, так і з другого боку" [3, с. 304].

Коли Українська делегація запропонувала свої проекти границі, це викликало суперечки з боку Російської делегації й привело до тривалих дискусій як у комісіях, такі на пленарних засіданнях. Тому вирішення цього питання далі не просунулось. Особливо гострі суперечки виникали за повіти Чернігівщини, західні і південно-західні повіти Курщини й Воронежщини, Донецького вугільного басейну, а також Криму.

На спільних засіданнях Політичної Комісії 11 липня 1918 року були вислухані доповіді українських експертів, професорів Д. Багалія та Г. Павлуцького [2, с. 169]. У їхніх виступах було висунуто ряд аргументів стратегічного, економічного й етнографічного характеру, в яких зазначалось, що усі ці спірні землі повинні належати Українській Державі.

Для більшого розуміння позиції української сторони стосовно цієї проблеми важливим є документ "О границях Української Держави під виглядом політичним", написаний Д. Донцовим, який брав участь в українсько-російських переговорах як експерт української політичної комісії [5]. Варто зазначити, що цей документ був покладений в основу позиції української делегації.

До труднощів у визначенні кордонів з РСФРР, вважав Д. Донцов, призвели насамперед суперечності щодо Кримського півострова [1]. Радянська Росія ніяк не бажала погодитись з фактом відокремлення від неї Дону, Кубані, Криму, які прагнули стати на шлях державного самовизначення, і вважала їх за тимчасові антирадянські утворення.

Голова української делегації С. Шелухін не вірив у бажання більшовицького уряду Росії укласти мир з Україною і 31 липня 1918 року подав до Ради Міністрів записку про хід переговорів, де висловив свої сумніви з приводу того чи дійсно більшовицька Росія хоче укласти мир [2, с. 172].

Кордон між двома державами так і не був установлений, що робило подальший розвиток стосунків майже безперспективним. На думку Д. Дорошенка, це було здійснено свідомо, делегація Х. Раковського штучно затягувала переговори, вичікуючи слушного моменту для організації антигетьманського перевороту. Це підтверджує у своїх мемуарах й А. Денікін, який стверджує, що гетьманській службі безпеки вдалося викрити два більшовицьких центри, що працювали в тісному контакті з радянською делегацією [1].

Наприкінці літа більшовики отримали можливість не спішити із укладанням миру. Російськими агентами проводилась агітація проти Української Держави [2, с. 182]. Х. Раковський уклав таємну угоду з представниками

української антигетьманської опозиції, зокрема з В. Винниченком. За цією угодою більшовики мали визнати будь-яку владу, що сформується в Україні після падіння Гетьманщини, а Винниченко, у свою чергу, мав сприяти легалізації діяльності Комуністичної партії [5, с. 105].

15 серпня головою української делегації С. П. Шелухіним було передано російській делегації ноту, в якій вимагалось затвердити кордон між країнами. А вже 3 жовтня 1918 року було відправлено ще одну ноту, де у категоричній формі зазначалось про «шкідливість і недопустимість» подальшого зволікання. Але російська сторона продовжувала ухилятися від конкретної відповіді. Того ж дня 3 жовтня їй було передано другу ноту з вимогою дати рішучу відповідь до 7 жовтня [2, с. 184].

На другу ноту російська делегація на останньому засіданні 7 жовтня 1918 року відповіла, що вона не може дати відповіді і змушена виїхати до Москви за інструкціями, тому переговори повинні на деякий час перерватись [2, с. 187].

11 листопада 1918 року було укладено угоду згідно з якою Рада Міністрів Української Держави вирішила дозволити російській делегації

покинути межі України «тільки під умовою вільного і безпечного пропуску державних потягів на Україну і визволення тих громадян, яких буде вимагати український уряд» [2, с. 188].

Таким чином, упродовж квітня – листопада 1918 р. уряд Української Держави прагнув, хоч і не дуже успішно, стабілізувати свої стосунки навіть з очевидним й задекларованим ворогом - РСФРР. Це в першу чергу було обумовлено необхідністю припинити воєнне протистояння між обома країнами, врегулювати двосторонні дипломатичні, політичні, торговельно-економічні відносини, а також розв'язати територіальні та інші проблем, що виникли внаслідок розпаду Російської імперії. Однак, переговори не отримали логічного завершення. Цьому сприяла непослідовна та неконструктивна позиція радянської делегації, яка з самого початку не мала завдання укласти мир з Українською Державою. Разом з цим, укладення мирного договору між обома державами, хоч і не успішного, ознаменували певні досягнення української дипломатії, а також стали важливою віхою у подальшій непростій історії українсько-російських взаємин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Д. Питання території і кордонів України в аналітичній записці Д. Донцова «О границях Української Держави під взглядом політичним» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/histori/107/19983-pitannya-teritorii-i-kordoniv-ukraini-v-analitichnij-zapisci-d-doncova-o-granicayah-ukraini-derzhavi-pid-vzglyadom-politichnim-1918.html>
2. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. Українська Гетьманська Держава 1918 р. // Д. Дорошенко – Ужгород, 1930 – 512 с.
3. Мирні переговори між Українською Державою та РСФРР. 1918 рік. Протоколи і стенограми пленарних засідань: Збірник документів і матеріалів / [Упоряд. О. І. Лупандін, І. В. Ралле, Л. В. Яковлева]. – К. – Нью-Йорк – Філадельфія, 1999. – 366 с.
4. Недавня Гетьманщина. У 15-ті роковини Гетьманщини з 1918-го року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Samovydeti/Nedavnia_hetmanschyna/.
5. Пархоменко В. Зовнішня політика Гетьманату П. Скоропадського в мемуарній літературі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nz_i/2011_14/statti/12.pdf.
6. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 рр. // П. Скоропадський – Київ: Україна, 1992 – 493 с.

Луковицький Д.

Науковий керівник: проф. Павлишин Л. Г.

ДОБРО ТА ЗЛО У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ ІММАНУїЛА КАНТА

Іммануїла Канта вважають одним із найвизначніших філософів усіх часів завдяки його критичній позиції щодо питань моралі, пізнання. Беззаперечно, його думки з приводу феномену, ноумену, речі у собі, трансцендентального, антиномії, формулювання категоричного імперативу та побудова власної філософської системи є геніальними результатами роботи мислителя. Серед його найвагоміших праць є «Критика чистого розуму», «Критика практичного розуму», «Критика здатності судження». Варто зазначити й «Відповідь на питання: що таке просвіта?», «Лекції з етики», «Метафізику моралі». Однак його напрацювання з приводу таких категорій етики, як «добро» і «зло» є оглядовими та дотичними до питання максими людської волі. Читаючи його роботи, можна помітити власну «кантівську» ідею з приводу цих питань. Таким чином, позиція Канта у цій сфері так само є специфічною та заслуговує на увагу через свою унікальність. Проблемою добра та зла у філософії І Канта займаються *М. Савельєва, Т. Лютій, В. Петрушенко*.

Мета: дослідити погляди І. Канта щодо проблеми добра та зла, їхнього співвідношення і тлумачення.

Актуальність дослідження пов'язана з поняттями добра та зла як основ формування ціннісної шкали в існуванні людини, суспільства, людства в цілому.

Добро та зло вузькі категорії за сенсом. Добро не можна поєднати з гарним та приємним для людини, а зло – лише із чимось жакливим. Про них Кант судить лише розумом, бо лише розум може досягнути ці поняття. Власний розум людини для Канта завжди був домінуючим у розумінні будь-чого. Мислитель навіть використовував крилатий вислів Горація «*Sapere aude*» («Ризикни дізнатись»), переклавши при цьому його на